

Pled d'avertura da la sessiun da december 2024

Presidenta dal Cussegl grond, Silvia Hofmann

(Valair vala il pled discurre)

Stimadas deputadas e stimads deputads

Stimada commembra e stimads commembers da la Regenza

Chara vicepresidente dal Cussegl grond

Stimadas collavuraturas e stimads collavurats da las medias, stimadas interpretas e stimads interprets

Preziads giasts sin la tribuna

En spezial vuless jau beneventar las emprimas represchentantas da las uniuns da dunnas da tut il Grischun che jau e la vicepresidente dal Cussegl grond avain envidà.

Oz è preschenta ina delegaziun da l'Uniun grischuna da puras Jenaz. Jenaz è ina da las 31 secziuns da l'uniun. L'Uniun grischuna da puras è vegnida fundada avant bunamain 100 onns ed ha oz circa 1200 commembras.

Jau As engrazi per Voss engaschament en il servetsch da las puras e da lur dretgs, per l'urbanisaziun decentrala en noss chantun e per la tgira da la cuntrada e da la tradiziun. A medem temp As encuraschesch jau da tgirar e da rinforzar er vinavant l'innovaziun ed il spiert innovativ.

Plinavant benevent jau zunt cordialmain ina delegaziun da l'Uniun da dunnas d'Andiast. Questa uniun da dunnas è vegnida fundada l'onn 1969 cun la finamira d'installar e da finanziar ina scolina en il vitg. Quai è reussì cun success ed è in exempel per l'engaschament impurtant da las uniuns da dunnas a favur da la societad e da la furmaziun.

Medemamain ans legrain nus, ch'ina delegaziun da l'Uniun da dunnas da Trun, in'uniun cun ina ritga tradiziun, sesa oz sin la tribuna. Resortida da l'Uniun catolica da dunnas, fundada l'onn 1907 – pia avant 117 onns – è l'uniun, sco il pendant d'Andiast, s'engaschada gia il cumenzament dals onns 1950 per ina scolina, pli tard alura cun curs civics er per il dretg da votar e d'eleger da las dunnas.

A tut las dunnas in cordial bainvegni en il Cussegl grond.

L'onn 2024 va ussa a fin.

Tge onn!

Guerras empè da pasch;

crisas guvernamentalas en noss stadis vischins;

elecziuns en ils Stadis Unids;

resultats da votaziun sorprendents en Svizra;

ina basa da partida che na votescha betg uschia, sco quai che la direcziun ha proponì;

u in pievel che disfida sia Regenza e che na suonda betg sias recumandaziuns.

Las ultimas emnas ma sun jau adina puspè regurdada d'ina expressiun dal scriptur Bertolt Brecht, che ha scrit l'onn 1953, suenter la revolta dal zercladur en la Republica Democratica Tudestga, en ina da sias elegias:

«Il pievel haja perdì la confidenza da la Regenza. Na fissi betg pli simpel, sche la Regenza schliass il pievel ed elegess in auter?»

Co recapitulais Vus, charas audituras e chars auditurs, quest onn?

Avais Vus anc adina la speranza, che tut daventi bun? U n'avais Vus nagina speranza e na crajais betg pli, ch'i daventi puspè meglier?

Nus na vivain betg en temps, nua ch'igl è simpel da mantegnair la confidenza u da crair en forzas autocurativas.

Jau persunalmain na ma lasch dentant betg prender mias speranzas.

En il decurs da mia vita èn sa midadas las valurs da la politica sociala. E quai en ina dimensiun, ch'ins n'avess betg cartì ils onns suenter il 1945.

La fin da la Guerra fraida – jau sun creschida si cun ina tema permanenta d'ina guerra nucleara. E lura è vegnì il moviment da pasch.

Il dretg da votar e d'eleger da las dunnas ed il dretg matrimonial modern en Svizra – jau sun creschida si en ina famiglia, nua che l'um era senza restricziuns il schef.

L'embargo d'ieli mineral, dumengias senza traffic d'autos e la muria dal guaud – jau hai vivì sco dunna giuvna al cumenzament dal moviment per la protecziun dal clima, e la fundaziun da las partidas verdas.

Las catastrofas da las duas guerras mundias e cunzunt la catastrofa dal holocaust, l'eliminaziun dal Giudaïssem europeic tras ils Nazis, han gì per consequenza ch'i èn sa svilupadas e vegnidas sustegnidas en moda exemplarica instituziuns, che s'engaschan fin oz per la dignitad e per l'egualitad da tut ils umans, per la pasch e per ina vita senza violenza.

Suenter che la Charta da las Naziuns Unidas è entrada en vigur l'onn 1945 en il senn da l'intermediaziun da pasch e da la collavuraziun internaziunala da la communitad da stadis, è suandada l'onn 1948 la Decleraziun universal da dretgs umans tras l'Assamblea da la ONU. La Svizra è entrada en la ONU tras ina decisiun dal pievel l'onn 2002 ed è perquai participada a quests process. A chaschun da l'ultima Assamblea generala da la ONU la fin da settember da quest onn a New York ha il Cussegl federal confermà la politica multilateral da la Svizra.

En Svizra è l'assicuranza revoluziunara per vegls e survivents vegnida approvada l'onn 1947 en ina votaziun dal pievel e vegnida installada l'onn 1948 – in project da generaziuns, oz ed en l'avegnir ina pitga indispensabla da la solidaritad. Cun il splitting da la renta per conjugals e cun las bunificaziuns d'educaziun e da tgira disponan las dunnas dapi la 10avla revisiun da la AVS da l'onn 1997 da lur agen conto da rentas.

Il Cussegl da l'Europa, fundà l'onn 1949, ha proclamà l'onn 1950 la Convenziun per la protecziun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas, curt CEDU, a Roma. La participaziun da la Svizra al Cussegl da l'Europa e pir da dretg a la CEDU è stada onns a la lunga l'object da debattas vehementas en il parlament naziunal ed en il Cussegl federal.

L'onn 1963 daventa la Svizra la finala commembra dal Cussegl da l'Europa, però betg da la CEDU. I dat numnadain in crap da stgarpitsch impurtant: la mancanza dal dretg da votar e d'eleger da las dunnas. L'artitgel 14 da la CEDU scumonda la discriminaziun, tranter auter pervia da la schlattaina.

Cura che la Svizra vul sa participar a la CEDU l'onn 1969, dumonda ella ina clausula da recusaziun, perquai ch'il dretg da votar da las dunnas manca. Quai chaschuna protests vehements da las dunnas, tranter auter il renumà Marsch a Berna. Ils dretgs da las dunnas èn oramai er dretgs umans.

Sin quai porta il Cussegl federal immediatamain ina missiva davart l'introducziun dal dretg da votar da las dunnas en las chombras federalas, e l'onn 1971 ha lieu la votaziun dal pievel. Ils umens svizzers din per gronda part gea.

Per introducir il dretg da votar e d'eleger da las dunnas en Svizra èn stadas necessarias totalmain 50 votaziuns chantunalas e duas votaziuns naziunalas dal pievel: segiramain ina da las midadas las pli resistentas da las valurs helveticas.

L'onn 1974 daventa la Svizra commembra da la CEDU, da la convenziun per ils dretgs umans e per las libertads fundamentalas en l'Europa.

Qua en noss pajais èn pia pussaivels progress politics considerabels. Ina caratteristica resta la medema: Tar nus ha adina il pievel cun dretg da votar l'ultim pled. E fin lura dovri adina discussiuns pli lungas u pli curtas en ils parlaments. Ed i sa tracta adina da svilups e da debattas plaunas.

«Democrazia è nunpussaivla, sch'ins na chapescha betg, tge che daventa pussaivel senza democrazia.» Questa frasa ha Charlotte Knobloch ditg a l'act commemorativ per la Notg dals cristals en il «Altes Rathaus» a Minca ils 9 da november da quest onn. Charlotte Knobloch è la presidenta da la Cuminanza religiosa israelita da Minca e da Baviera Sura.

«Democrazia è nunpussaivla, sch'ins na chapescha betg, tge che daventa pussaivel senza democrazia.» A questa frasa ha Charlotte Knobloch agiuntà: «Quai che nus na defendain betg, vegnin nus a perder.»

Era sche tut va in zic pli plaun ed in zic pli ditg tar nus: Nus dastgain avair confidenza en nossa democrazia ed en nossas instituziuns.

Jau crai però er: Nus stuain investir en ellas. A temp, pia: adina puspè!

Primo: Nus stuain procurar che las cumpetenzas necessarias vegnian intermediadas a noss uffants e giuvenils en scola. Che la furmaziun saja d'alta qualitat. Oravant tut duain ils uffants ed ils giuvenils daventar abels da chapir, da differenziar e d'emprender da s'infurmar. Mo uschia naschan las premissas, ch'els pon daventar – sco persunas maiorennas – participantas e participants da nossa democrazia.

Secundo: Nus stuain procurar che las infurmaziuns necessarias ans stettian a disposiziun. Nus stuain procurar che la qualitat da nossas medias na vegnia betg donnegiada supplementarmain. Senza intermediar e valitar infurmaziuns, discussiuns ed eveniments sin las tribunas politicas, sco la vischnanca, la citad, il chantun u la Confederaziun, mancan numnadain las premissas per pudair cundecider en nossa democrazia.

Las medias han ina responsabladad extraordinaria per nossa democrazia. Gist uschia sco tut las instituziuns da furmaziun.

Jau vuless exprimer qua ed oz mia engraziaivladad a Vus tuttas e tuts. Vus essas qua, perquai che Vus As mettais a disposiziun per il bainstar general da nus tuttas e tuts. E Vus avais fatg in'empermischun u in engirament. Vus manegiais quai serius cun nossa democrazia.

En l'Europa datti in pajais che superescha lunschor la Svizra, sch'i sa tracta da la tgira e da la superbia da sias tradiziuns: numnadain il Reginavel Unì da la Gronda Britannia. Enconuschentamain han ils Englais gea inventà il parlamentarissem – betg pir en il 19. tschientaner, mabain gia l'onn 1377.

La Chombra bassa da la Gronda Britannia, il House of Commons cun oz 650 commembras e commembers, vegn presidiada actualmain da Sir Lindsay Hoyle e da sias trais substitutas. Dapi il fanadur da quest onn èn ellas da nov en uffizi.

Il president dal parlament ha num en Engalterra «speaker». Oriundamain n'aveva el betg mo la funcziun da manar il parlament, mabain er da rapportar las decisiuns dal House of Commons al retg u a la regina.

Ina incumbensa ordvart privlusa. Tranter ils onns 1394 e 1535 èn numnadain vegnids stgavazzads betg main che set speakers suenter lur rapportaziun.

Uschia na dastga il speaker nov elegì anc oz betg exprimer memia fitg ses plaschair. El sto plitost sa defender energeticamain cunter sias collegas e ses collegas che vulan manar el or dal mez dal parlament sin sia sutga tradiziunala.

Da là davent sto il speaker manar las sesidas dal parlament ed a medem temp guardar ch'i vegnian observadas tut las reglas da l'ovra reglamentara da 16 paginas, che vala per las commembras ed ils commembers dal parlament. Uschia per exempel l'urden da vestgadira (nagins schals, nagins t-shirts, nagins chalzers da gimnastica), nagin consum da mangiativas sin ils bancs e titulaziun correcta da las ministras sco er da las autras commembras e dals auters commembers dal parlament.

Exact quai vegn er jau a far ils proxims 4 dis. Per fortuna è noss urden da gestiun in pau pli concis, ed il privel d'ina execuziun n'exista en noss cas er betg.

Jau As giavisch ina buna sessiun!

Cun quai declar jau la sessiun da december 2024 per averta.